

מארבעה חוטי תכלת⁽⁵⁾.

ב. תפלה [תפילין] של יד אינה מעכבת את של ראש. לכן, אם אין לו תפילה של יד,

שרבנן הסוכרים שאין התכלת ולכן מעכבים זה את זה, דרשו כן מפסוק וזה גופא חידשה התורה, שיכול לבטל אחד מהם ולקיים השני.

עוד תירץ בהמאיר לעולם, שהטעם שאין עשה דוחה עשה הוא משום "מאי אולמיה האי עשה מהאי עשה", וזה נאמר רק באופן שיש לפניו שתי מצוות בקום ועשה, כגון לשלח הקן או לקיים בו טהרת מצורע, וכיון שאין עדיפות למצוה אחת על השניה אין עשה דוחה עשה. אבל כשיש לפניו מצוה בקום ועשה וביטול עשה בשב ואל תעשה, העשה דוחה את האיסור באי העשיה, כמו שעשה דוחה לא תעשה. והוכיח חידוש זה מדברי הרשב"א שהביא המל"מ [נערה א' ה'] שעשה דוחה לאו הבא מכלל עשה אף שדינו כעשה, כיון שהוא בשב ואל תעשה, עשה דוחה אותו. וכמו כן "איסור ביטול עשה" דומה ללא תעשה, ועשה דוחה אותו. ובקהילות יעקב [מנחות כג ב] תירץ, שהכלל שאין עשה דוחה עשה שייך כשיש לפניו שתי מצוות ויכול לקיים רק אחת מהן, או רק את השניה, אבל כאן הרי יכול לקיים לבן ולבטל התכלת, או לבטל את שתי המצוות, ועדיף לבטל מצוה אחת מלבטל את שתיהן, ולכן העשה שיכול לקיימו לבד אלים ועדיף מהעשה השני שאין לו אפשרות לקיים אותו כלל.

ב. הבית הלוי [ח"א מב] הקשה, איך ילבש לבן לבד הרי עובר ב"בל תגרע" [כמבואר בספרי שיש בל תגרע בציצית] ותירץ שעשה דציצית דוחה לא תעשה דבל תגרע. אבל בעונג יו"ט [סימן א] כתב שלא שייך בזה עשה דוחה לא תעשה כיון שיכול שלא ללבוש הבגד בכלל ולא יתחייב בעשה, ובאופן כזה אין עשה דוחה לא תעשה. ומדברי העונג יו"ט מבואר תירוצו נוסף על קושית הבית הלוי לפי דברי הרשב"א [ר"ה

המרדכי [תתקל"ט ד"ה אפילו] ובכתבי הגרי"ז [בשם הגר"ח] שלדעת הרמב"ם אין כוונת המשנה לדין גרדומי ציצית [דהיינו שיירי חוט שנפסק] שמבואר להלן [לח ב] שהם כשרים, שהרי בגרדומין צריך שישאר בחוט כדי עניבה ואז כשר החוט הנפסק בעצמו, ומקיים בו בעצמו את המצוה, אך אם נפסק החוט כולו, פסול, כמבואר ברמב"ם [א יח]. אבל במשנה מבואר שלא מקיים מצות לבן בחוטים שנפסקו, אלא שאין חסרונם מעכב את התכלת, ומקיים רק מצות תכלת. ולכן כאן כתב הרמב"ם: ונתמעט עד הכנף ונשאר התכלת לבדו. ואז אפילו שאין מקיים מצות הלבן בחוט שנפסק, אין זה מעכב התכלת ומקיים מצות תכלת לבד. ודברי הרמב"ם כאן [א' ד'] ודבריו בסוף פ"א [הי"ח] הם שני דינים שונים של גרדומין. אבל הכס"מ [סופ"א] למד שהכל דין אחד, והאריך לבאר שלא יסתרו דברי הרמב"ם בג' אופנים.

5. א. השאגת אריה [סימן לב בסופן] הקשה איך ילבש לבן לבד הרי מבטל מצוה של תכלת? ואם כן, עדיף שלא ילבש הבגד כלל שאין עשה דוחה עשה והעלה מכך השאגת אריה כדעת ר"י במרדכי [תתקמ"ד] שאין איסור ללבוש בגד שיש בו ד' כנפות בלי ציצית, אם אין לו ציציות לשים בו, וכן בשבת שאסור לקשור ציציות בשבת, מותר ללבוש את הבגד בלי ציצית. כי חיוב מצות ציצית חל רק אחרי שלובש את הבגד. ולכן כשיש לו רק לבן, אינו מבטל מצות תכלת בזה שלובש הבגד בלי תכלת. והר"ש מרדוש במרדכי שם חולק וסובר שאסור ללבוש בגד עם ד' כנפות בלי ציצית אפילו בשבת, ולשיטתו שבה הקושיא הנ"ל. ותירצו בהמאיר לעולם [ח"ב ז'] ובעמק יהושע [סימן ב]